

DERIV.: *Gallejar* intr. [1695, Lacav.: 'estufar-se', «succinctum fastu surrigere sese»; «inter alteros sese efferre», Belv.], «hi haurà sens dubte molts, tan d'aquells a qui plau l'esperit català, com així mateix de los qui no'l veuhen ab gayre bon ull, que preguntaran: doncs què, aquest esprit no *galleja* ara pertot arreu?», MilàF, 1878 (*O. Cat.*, ed. Gili, p. 173); «vos asseguro que no vull ni fantasmejar, ni *gallejar* ni trunfar-me'l», Verdaguer (*Nerto*, 6). S'havia usat també com a tr., amb un sentit que sembla 'tirotejar, rebre a trets (adés d'hostilitat adés de salva)': «les gens d'aquella terra stan tan animosos en ofendre los enemies que no-ls stimen res, ans los *gallejen* ara en hun loc, ara en altre, damnificant-los», doc. de la guerra civil 1461-5 (*CoDoACA* xxii, 38), «acompanyat de sos mossos ab escopetas per *gallejar* lo arribo» (del bisbe, al Priorat de Bonrepòs), Canonge Jaume Pasqual a. 1786 (*BCEC* ix, 144).³

Galler 'massa pretensió o llampant' val.: «Pareix la botonadura de Pere: s'usa esta frase --- quant algú es pòsa en lo trage un adorno molt *galler* o ridícul» (Borràs i Jarque?) Cf. nota 2 supra. *Gallera* 'lloc del gall de brega'; 'liligabosc, xuclamel' ribag. (Llaguarres, 1957), que a Lleida es diu *gallarets* (*AlcM*, § 3); aquest, que Belv. registra només en el sentit 'jove vanitos' [*AlcM*, § 6], és també en plural una 'floreto groga que es fa pels trons» (Freixenet de Camprodon, 1935), «un iris féu de flàmores lleugeres / y *gallarets* en flor», Verdaguer (*Idillis*), i 'exhibicions vanitoses' (*AlcM*, § 7): «¿que hauria pres la lluyta aquest en-sanyament que té avuy si no hagués començat pels vostres *gallarets* entorn d'una... cap de trons ---?», Mrn. Vayreda (*Puny.*, t. xix, 285, 221) d'on la frase *tenir massa gallarets*: «yo sempre m'ho vaig pensar, diu una... massa *gallarets!* quan vaig veure 'l luxu que treya y'ls vestits tan estremats ---», *fer fer el gallaret* 'fer que algú s'exclami o cridi': «no ho veus que ho fan expressament per fer-te fer lo *gallaret?*»: EmVilanova (*Del meu tros*, 23; *Entre Família*, 150).

Amb el significat de 'banderola, gallardet' té extensió molt gran avui en el Principat i Mallorca (Costa de Llevant, 1920 ---; Griera l'usa per definir *ganfaró* en el seu *Tresor*; ex. en el mallorquí MFerrà, 1917); en aquesta acc. té variants discrepans entre les quals és difícil de decidir l'originària (potser tanmateix *gallaret*): *gallardet* [1510, *AlcM*; «bandera de nau», Lacav.,⁴ Belv., Lab.], cast. *gallardete* [1570]; hi ha un *galbardet* hapax en oc. ant., i avui prov. «dóu *gaiardet*, que l'on paufico / au bèu mitan, como uno pico» (trad. «du màtereau des prix»), *Calendau* vi, 7.1; «*gargallets*: banderitas que cuelgan en las fiestas de las calles», Sanelo, f° 83; «les dames, amb cintes d'or / i *guallaretos*, estaven / esperant els cops, amb por, / dels ous noscats, que tiraven / tots els seus enamorats, / com a cortesia fina», PdAPenya (*Po. Pop.*, p. 109): deu ser equivalent de *rebofillo*, mot pel qual reemplaça *guallareto* JMBover (*BiEscrBal.* II, 40.36.11) en citar aquest passatge de Penya.

La meva impressió, en conclusió si bé provisional, és que és *gallaret* la forma originària (alterada per con-

taminació de *GALLARD* i altres), no sense relació amb el *gall* que he comentat s. v. *GAIATELL*; i potser amb *gallarussa* (*GALLOFOL*); i que probablement nasqué en català (Colon, *Enciclopedia Lingüística* 5 *Hisp.* opina que passà de l'oc. al cast., però transmès pel català).

Gallet 'penell', de *gall* en el mateix sentit (*gall de ferro*, *DTo.*; veg. *GALA* II): «com me pensaré tenir / Na Coloma enamorada, / ella se serà girada / com es *gallet* des molí», Moll (*Amoroses*, 67); 'gallet del fusell, pistola etc.' [1593, *AlcM*], també en Noller etc., i usual comarcalment (Tor de Vall Ferrera, 1932); planta, val. (Cavanilles, *Obs.* II, 336).

Sembla que sigui el nom d'una planta punxent, o de les punxes mateixes, en: «--- el ball de la *cuca fera* --- els segadors --- cantant una cançó --- 'robeu-la l'espiga --- a vista del drac'. El drac era un altre segador que --- guardava les espigues, marxant de quatre grapes ab uns espartenyots lligats a les mans per defensar-les dels *gallets* del rostoll», MrnVayreda (*Sang Nova* III, vi, 192).

Engallar-se, *engallar* [Escr. Renaix., eds. tardanes de Lab.]: «recullí les regnes y a aquest sol impuls s'*engallà* el cavall», MrnVayreda (*Sang Nova*, 17), «empunyava amb l'esquerra un buscall amb el que s'*ajudava* per a fer el saltiró, i amb l'altra, el retaco <'arma'> *engallats*, id. (*La Puny.* xxiv, p. 289); *engalla: lez ançáles* de les ferradures: 'llur darrere, que s'*ai-xeca* més que la resta', Boí, 1953, 1968, «feien una cosa *alz divz ançáles* perquè no se'ls rompeguessen es cascós als cavalls», Boí, 1971; *engallada*, *engallador*, *engallament*; *desengallar*; *engallir-se*; *agallir*.

Gallar; *gallada*; *galladura*. *Gallarejar*; *gallareig*. *Gallarrot*. *Gallès*. *Gallessa*. *Gallir*. *Gallista*. *Gallut*.

Gallina [origens], del ll. *GALLĪNA* id.: «la avia aread de bèsties grosses e menudes, e porcs e *galines* e vexels e ---», a. 1242, Conca de Tremp (PPujol, *Doc.-VgUrg.*, 842), «venc un home a peu, molt cuytosament: carregat fo de oques e de *gallines*, que portava a son coll --- dix a Blanquerna --- —jo --- port aquest present --- al jutge e als advocats ---», Llull (*Blanq.*, *NCl.* I, 22819), «per qual natura caec lo *gall* del arbre e no caygueren les *gallines?*», id. (*Merav.* Ag. I, 146). «yo li poré dar *gallines*, capons, perdius e faysans», JnMartorell (Ag. II, 102).

Al costat de *GALLĪNA* es va produir, en llatí arcaic, una variant *GALĪNA*, amb -L- simple, que quedà continuada al llatí vulgar, i que s'explica per la norma de fonètica històrica llatina que simplificava les geminades en posició pretònica, quan seguia síl·laba llarga (Niedermann, *Précis de Phon. Hist. Lat.*, § 63.1, p. 165), d'on *mammilla* > *mamilla*, *offella* > *ofella*, *ballista* > *balista*, *ballēna* > *balena*, *πυτᾶκιον* > *πυτᾶκιον* > *pedaç*, cast. *pedazo*. Hi ha, en efecte, algun testimoni escadusser de la forma *galina* en llatí tardà, forma evitada per la llengua culta, que s'esforçà sempre per adaptar-lo a *gallus*: així s'explica que no la trobem més que en glosses gregues o germàniques, que essent fetes per gent al·lògena estaven deslliurades de l'acció cultista: *γαλληνάριος* (= *gallinarius*) en un glossari